

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei del Patrimoni Arquitectònic

EXPEDIENT DE DELIMITACIÓ
BCIN - CONJUNT HISTÒRIC DE
BESALÚ
I DEL SEU ENTORN DE PROTECCIÓ

BESALÚ (Garrotxa)

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei del Patrimoni Arquitectònic

EXPEDIENT DE DELIMITACIÓ
BCIN - CONJUNT HISTÒRIC
DE **BESALÚ** I DEL SEU ENTORN
DE PROTECCIÓ

BESALÚ (Garrotxa)

INDEX

1. PREÀMBUL I OBJECTIUS

2. MEMÒRIA

2.a. Memòria històrica i arquitectònica

2.b. Bibliografia

3. NORMATIVA

3.a. El conjunt històric. Definició i delimitació

3.a.1. Criteris d'intervenció

3.b. L'entorn de protecció. Delimitació

3.b.1. Criteris d'intervenció

3.c. Normativa

3.c.1. Marc legal

3.c.2. Règim d'autoritzacions del Departament de Cultura

4. ANNEX

4.a. Documentació planimètrica

4.b. Documentació fotogràfica

1. PREÀMBUL I OBJECTIUS

La vila de Besalú fou declarada conjunt Històric Artístic per Decret del 10-2-1966, publicat al BOE del 23-2-1966, ateses les característiques històriques, urbanístiques i tipològiques d'aquest conjunt.

Tot i existir la declaració i un Pla Especial de Protecció s'ha vist la necessitat de delimitar físicament el conjunt i el seu entorn de protecció per preservar per al futur uns valors arquitectònics, urbanístics, històrics i ambientals que configuren una particular personalitat que es dona en aquest indret i que forma part de la història i de la cultura d'aquest país.

L'oportunitat d'obtenir aquesta delimitació ve recolzada per la necessitat de deixar clars uns límits físics del conjunt protegit i uns altres de l'entorn de protecció, per tal de donar suport adequat a l'activitat constructora en aquest indret, evitant l'aparició de resultats formals i sistemes tècnics aliens a la tradició constructiva local i vetlli per tal que els possibles canvis de les tipologies residencials és produeixen sense malmetre la imatge pròpia d'aquesta zona.

Aquests treballs s'han realitzat en forma d'Expedient de Delimitació del BCIN-Conjunt Històric i el seu entorn de Protecció, fixada per la llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, com a reconeixement dels valors culturals que es donen en el nucli antic de Besalú i amb ells es volen definir les delimitacions del conjunt i del seu entorn de protecció, tot fent compatible la seva conservació integral amb el seu racional desenvolupament.

A l'hora de fer la delimitació s'ha valorat l'existència del Pla Especial de Protecció que tot i ser anterior a la llei 9/93 conté una delimitació i un entorn que s'ha vist que són adequats a la situació urbanística actual.

2. MEMÒRIA

2.a. Memòria històrica i arquitectònica

La vila de Besalú, nascuda entorn del turó ocupat antigament pel castell comtal i l'església de Santa Maria, s'estén cap al SW de la confluència de la riera de Capellades amb el riu Fluvià.

El pagus Bisuldunensis, que formà part del comtat de Girona des que aquesta ciutat fou ocupada pels francs el 785 esdevingué comtat independent el segle X, categoria que perdurà fins a l'any 1111, en què el comtat de Besalú s'incorporà al de Barcelona.

El segle X són documentats de Besalú la parròquia de Sant Vicenç, la canònica de St. Miquel (que el segle XI es titulà de Santa Maria), el monestir benedictí de Sant Pere, i el castell de Besalú, l'origen dels quals, però, podria ser més remot.

Del 1017 al 1020 existí un efímer bisbat de Besalú, sorgit gràcies a l'empenta del comte Bernat Tallaferro, a la mort del qual, però, desaparegué.

La vitalitat de Besalú des de l'Alta Edat mitjana fins a l'Època Moderna ha determinat un teixit urbà complex, format per un seguit d'edificacions tradicionals i cultes que responen a processos històrics de construcció, enderrocaments, ampliacions i substitucions, de manera que ben sovint és difícil de datar els edificis i determinar-ne l'època i la tipologia.

Dels murs i fortificacions del Besalú medieval queden restes esparses, sovint a l'interior d'edificis posteriors. Sabem que uns primers murs protegien el castell comtal i les seves dependències; n'és una mostra el portal de la Força al carrer del Comte Tallaferro. El segle XII, un nou recinte rodejava el call jueu, l'església de Sant Vicenç i Vila-robau, deixant a l'exterior el monestir de Sant Pere, que finalment quedà inclòs dins el darrer recinte fortificat del segle XIV.

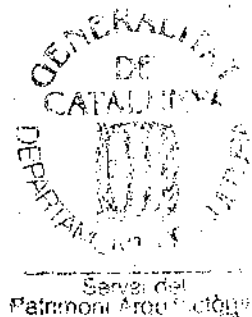
A més de l'antiga parròquia de Sant Vicenç, dels monestirs de Santa Maria i de Sant Pere i del pont sobre el Fluvià cal destacar, d'origen romànic, la façana de l'església de Sant Julià, de l'antic hospital, la casa Cornellà o Llaudes, al Prat de Sant Pere, amb reformes posteriors (al mateix edifici consten les dates 1641 i 1783), i la casa dels porxos del carrer de Tallaferro; sembla que també d'època romànica és el Migwe o banys rituals jueus, situat arran del riu, al si de l'antic call jueu. D'època gòtica ens ha arribat l'edifici de la plaça Major, atribuït a la Cúria Reial i la casa Cambó, al carrer Major, recentment restaurada per la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge de la Generalitat de Catalunya i destinada a equipaments socials i culturals. També a la plaça Major, porxada, urbanitzada els segles XVI-XVII, cal destacar l'edifici de l'Ajuntament, del segle XVII, restaurat. Recentment, el Servei del Patrimoni

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei del Patrimoni Arquitectònic

Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya ha redactat un pla especial de protecció i desenvolupament del centre històric de Besalú.

2.b. Bibliografia

Catàleg de Monuments i Conjunts Històrico-Artístics de Catalunya
(transcripció)
Font 1969 p 618
Grabolosa 1973 i 1975
Alonso 1977 p 50
Bolós 1977

NORMATIVA

3.a. El Conjunt Històric. Definició i delimitació

Es considera bé cultural d'interès nacional en la categoria de Conjunt Històric, d'acord amb el que disposa la llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, el nucli antic de la població de Besalú, situat al terme municipal de Besalú. La vila de Besalú fou declarada conjunt Històric Artístic per Decret del 10-2-1966, publicat al BOE del 23-2-1966.

Besalú és un poble format per un nucli antic, d'origen medieval, situat inicialment sobre un turó que domina la vall del riu Fluvià, i organitzat al voltant del castell comtal i l'església de Santa Maria. Després va créixer vers el Prat de Sant Pere amb ampliacions successives.

El conjunt històric objecte de la declaració de bé cultural d'interès nacional és el nucli antic, de traçat medieval, definit pel següent límit, grafiat en el plànol adjunt, que comença a l'encreuament de la carretera C-150 amb la que va a Figueres, segueix la carretera pel seu límit esquerra en direcció a Girona fins on troba el riu Fluvià. Gira i segueix el límit del riu en direcció SW i S fins al pont medieval. El límit travessa el Fluvià resseguint el pont i després segueix el límit del riu en direcció E fins a la carretera C-150, allà gira en direcció S per l'actual aparcament fins al camí de Sant Ferriol, el segueix 25 m en direcció W i segueix el límit de la tanca del jardí de les edificacions en direcció W fins al riu Fluvià. Després segueix el riu en direcció NE fins a trobar de nou el pont medieval, torna a travessar el Fluvià i continua pel costat dret del riu en direcció SW. Després torna a girar en direcció W al límit dels horts que donen al carrer de la Font. Després el límit inclou les runes del molí i segueix el canal en direcció W i SW uns 110 m, gira en direcció NW seguint el límit edificat fins al carrer dels Horts. Gira i segueix el carrer dels Horts en direcció NE fins a l'encreuament amb el carrer de la Font. Segueix el límit dret de l'avinguda Jaume Pugiula i del carrer de Pompeu Fabra en direcció N fins a la Carretera o avinguda del President Lluís Companys. Gira i segueix el límit dret de l'avinguda en direcció E fins el trencant de la carretera de Figueres on tanca el recinte.

3.a.1 Criteris d'intervenció

D'acord amb allò que estableix l'article 35.2 de la llei 9/1993, del Patrimoni Cultural Català, qualsevol intervenció en un conjunt històric ha de respectar els criteris següents:

- a) S'han de mantenir l'estructura urbana i arquitectònica del conjunt i les característiques generals de l'ambient i de la silueta paisatgística. No es permeten modificacions d'alineacions, alteracions en l'edificabilitat, parcel·lacions ni agregacions d'immobles, excepte que contribueixin a la conservació general del caràcter del conjunt.
- b) Són prohibides les instal·lacions urbanes, elèctriques, telefòniques i qualsevol altres, tant aèries com adossades a les façanes, havent-se de canalitzar soterrades. Les antenes de televisió, les pantalles de recepció d'ones i els dispositius similars s'han de situar en llocs on no perjudiquin la imatge urbana o de part del conjunt.
- c) És prohibit de col·locar-hi anuncis i rètols publicitaris. Els rètols que anuncien serveis públics, els de senyalització i els comercials han de ser harmònics amb el conjunt.

3.b. L'entorn de protecció. Delimitació.

La delimitació de l'entorn de protecció està justificada per l'interès social de permetre una correcta visualització del Conjunt Històric i per establir un equilibri harmònic dels valors ambientals, paisatgístics, arquitectònics, urbanístics, tipològics, volumètrics, espacials i cromàtics entre aquest Conjunt i els seus monuments i els edificis existents, els edificis a realitzar i el paisatge circumdant, en compliment d'allò que disposa l'article 11.1.b de la llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, quan estableix l'opció de delimitar l'entorn de protecció del bé entès com l'espai que li dona suport ambiental.

Per tal de definir l'àrea delimitada com a entorn de protecció del Conjunt Històric de Besalú s'han valorat i tingut en compte els següents conceptes.

- a) Interès Social: per tal de permetre la correcta visualització del conjunt des de la carretera d'accés i l'accés al conjunt des del pont medieval. Els punts amb bona visió des de l'exterior del conjunt són el pont nou, el pont vell i els espais a l'altre costat del riu Fluvià.
- b) Valoració paisatgística: S'ha estudiat i valorat la relació del conjunt amb el paisatge, tant l'immediat com el llunyà, la seva silueta, la relació amb els seus creixements històrics cap al Prat de Sant Pere, els espais lliures al llarg del riu Fluvià en el costat SE i els camps en el costat SW.
- c) Anàlisi de l'estructura territorial: S'ha tingut en compte l'estructura urbana del Conjunt Històric, organitzat entre el castell, i l'església de Santa Maria, el Prat de Sant Pere i el riu Fluvià, de traçat clarament medieval i ocupat majoritàriament per cases entre mitjeres, en contrast amb els creixements moderns cap a la carretera i en l'extrem NW del nucli.
- d) Anàlisi de l'espacialitat: entesa com l'estudi de les volumetries existents i les incidències que poden tenir les noves actuacions previstes pel planejament en el sòl urbà contemplat en les Normes Subsidiàries de Planejament.
- e) Anàlisi arquitectònica: que ha permès conèixer i estudiar les tipologies, materials, façanes, colors, textures, elements constructius, proporcions de buits i plens, etc., tant del bé immoble com de les construccions existents en el seu entorn.

A partir de l'anàlisi dels aspectes exposats anteriorment i en base a la documentació recollida i prèvia observació directa sobre el territori, s'ha procedit a l'estudi de la delimitació de l'entorn de protecció amb dos condicionants previs: que la distància d'aquest límit respecte el del Conjunt Històric sigui inferior a 150 metres i que el límit transcorri, sempre que sigui possible, per elements físics fàcilment identificables en

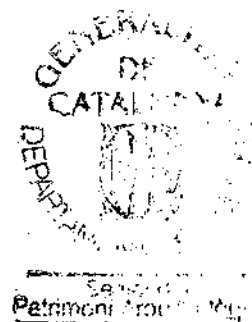
el territori, comprovant al mateix temps que el compliment d'aquests dos condicionants no entri en contradicció amb les consideracions i els objectius exposats en els punts anteriors.

Ordre de prelación: en cas de contradicció preval la referència gràfica a qualsevol altra.

L'entorn de protecció d'aquest conjunt queda definit pel següent límit, grafiat en el plànol adjunt que comença en l'encreuament de la carretera c-150 i la de Figueres, segueix la carretera en direcció E pel marge esquerra més un espai de 10 a 15 m cap a la riera Capellades fins a trobar el riu Fluvià. Aquí el límit segueix el pont de la carretera c-150 pel costat dret en direcció SE. Després gira a l'aparcament en direcció sud, segueix el camí de Sant Ferriol en direcció W i segueix la tanca del jardí de les edificacions en direcció W fins al Fluvià coincidint amb el límit del nucli històric. Al riu gira en direcció S uns 85 m pel costat esquerra, travessa el riu en direcció SW i segueix el límit dels horts que donen al Carrer de la Font tornant a coincidir amb el límit del nucli. Segueix les ruïnes del molí i el canal en direcció W i SW fins a un camí on gira en direcció N per anar a trobar el camí dels Horts. Segueix aquest camí en direcció NE fins a trobar el carrer de la Font. Gira i segueix l'avinguda de Jaume Pugiula pel límit esquerra i el carrer Pompeu Fabra fins a trobar l'avinguda Lluís Companys o carretera. Aquí travessa l'avinguda, i gira en direcció E, segueix l'avinguda i inclou les façanes del costat N fins a tancar el perímetre en el pont de l'encreuament de la carretera C-150 i la de Figueres.

3.b.1. Criteris d'intervenció

D'acord amb el que estableix l'article 35.3 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, el volum, la tipologia, la morfologia i el cromatisme de les intervencions en els entorns de protecció dels béns immobles d'interès nacional no poden alterar el caràcter arquitectònic i paisatgístic de l'àrea ni pertorbar la visualització del bé. En els entorns dels immobles d'interès nacional és prohibit qualsevol moviment de terres que comporti una alteració greu de la geomorfologia i la topografia del territori i qualsevol abocament d'escombraries, runa o deixalles.

3.c. NORMATIVA

3.c.1 Marc Legal

- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català.
DOGC de 11-10-93
- Sentència del Tribunal Constitucional 17/1991, de 31 de gener, en recurs d'inconstitucionalitat promogut per la Generalitat de Catalunya contra determinats preceptes de la Llei 16/1985.
BOE de 25-02-91
- Decret 15/1990, de 9 de gener, sobre les Comissions del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura.
DOGC de 31-01-90
- Decret 267/1991, de 25 de novembre, sobre la declaració dels béns d'interès cultural i l'inventari del patrimoni cultural moble de Catalunya.
DOGC de 20-12-91
- Decret 102/1994, de 3 de maig, sobre la composició i el funcionament del Consell Assessor del Patrimoni Cultural Català.
DOGC de 11-05-94
- Decret 138/1994, de 30 de maig, pel qual s'adeqüen a la Llei 30/1992, de 26 de novembre, els procediments de la competència del Departament de Cultura.
DOGC de 01-07-94

3.c.2 RÈGIM D'AUTORITZACIONS DEL DEPARTAMENT DE CULTURA

Està regulat pels següents articles de la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català:

Article 30. Accés als béns culturals d'interès nacional

1. Els propietaris, titulars d'altres drets reals i posseïdors de béns culturals d'interès nacional estan obligats a permetre:
 - a) L'examen i l'estudi dels béns pels investigadors reconeguts per alguna institució acadèmica, amb la presentació prèvia d'una sol·licitud raonada, avalada pel Departament de Cultura.
 - b) La col·locació d'elements senyalitzadors de llur condició de béns culturals d'interès nacional.
 - c) La visita pública dels béns, en les condicions que siguin establertes per reglament, almenys quatre dies al mes i en dies i hores prèviament assenyalats.
2. Als efectes del que disposa l'apartat 1.c), en la determinació del règim de visites s'ha de tenir en compte el tipus de béns, llurs característiques i, en el cas dels béns immobles, l'informe de l'ajuntament afectat. En casos justificats, el Departament de Cultura pot dispensar, totalment o parcialment, del règim de visites. En el cas dels béns mobles, el Departament de Cultura pot establir, com a mesura alternativa a la visita pública, el dipòsit dels béns en un centre cultural, perquè hi siguin exhibits en els terminis i amb les condicions que siguin establerts per reglament.

Article 33. Planejament urbanístic

1. En cas que un immoble sigui declarat d'interès nacional, els termes de la declaració prevalen sobre els plans i les normes urbanístiques que afecten l'immoble, que s'hi han d'ajustar abans d'ésser aprovats o bé, si ja eren vigents abans de la declaració, mitjançant modificació.
2. En el cas dels conjunts històrics, les zones arqueològiques, les zones paleontològiques, els llocs històrics i les zones d'interès etnològic i en el cas dels entorns de protecció de qualsevol bé cultural d'interès nacional, l'ajuntament corresponent ha d'elaborar un instrument urbanístic de protecció o adequar-ne un de vigent. L'aprovació d'aquests

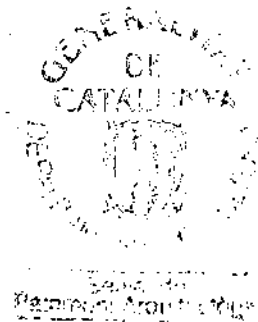
instruments de planejament requereix l'informe favorable del Departament de Cultura.

Article 34. Autorització d'obres

1. Qualsevol intervenció que es pretengui realitzar en un monument històric, un jardí històric, una zona arqueològica o una zona paleontològica d'interès nacional ha d'ésser autoritzada pel Departament de Cultura, en el termini que sigui establert per reglament, prèviament a la concessió de la llicència municipal.
2. En el cas de les intervencions en béns culturals d'interès nacional altres que els esmentats en l'apartat 1 i en tots els entorns de protecció, l'autorització del Departament de Cultura només és preceptiva mentre no hagin estat aprovats els instruments de planejament a què fa referència l'article 33.2.
3. Qualsevol projecte d'intervenció en un bé immoble d'interès nacional ha d'incloure un informe sobre els seus valors històrics, artístics i arqueològics i sobre el seu estat actual, i també d'avaluació de l'impacte de la intervenció que es proposa.
4. La potestat del Departament de Cultura a què fan referència els apartats 1 i 2 s'ha d'exercir en el marc dels criteris bàsics i generals fixats per l'article 35 i dels criteris específics que pot contenir cada declaració, sens perjudici del marge d'apreciació discrecional necessari per a valorar en cada supòsit la compatibilitat de la intervenció projectada amb la preservació dels valors culturals del bé.
5. Els ajuntaments han de notificar al Departament de Cultura, simultàniament a la notificació a l'interessat, les llicències urbanístiques que afectin béns culturals d'interès nacional.
6. Si, com a conseqüència del mal estat d'un immoble d'interès nacional, l'ajuntament corresponent ha d'adoptar mesures per evitar danys a tercers, cal que ho comuniqui prèviament al Departament de Cultura, el qual disposa d'un termini de quaranta-vuit hores per a determinar les condicions a què s'ha de subjectar la intervenció.

Article 36. Autorització dels canvis d'ús

Els canvis d'ús d'un monument han d'ésser autoritzats pel Departament de Cultura, amb informe de l'ajuntament afectat, prèviament a la concessió de la llicència municipal corresponent.

4. ANNEX

4.1. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

- Delimitació del conjunt històric i de l'entorn de protecció
E: 1/1000

4.2 DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

L'expedient de delimitació del BCIN-conjunt històric de Besalú (Garrotxa) i del seu entorn de protecció ha estat redactat per encàrrec de la Direcció General del Patrimoni Cultural a través del Servei del Patrimoni Arquitectònic i dels Serveis Territorials de Girona.

Direcció: Antoni Navarro i Cossío
Cap del Servei del Patrimoni Arquitectònic

Mariona Abelló i Sala
Cap de la Secció d'Inspecció Tècnica

Coordinació: Mariona Abelló i Sala
Cap de la Secció d'Inspecció Tècnica

Redacció: Lluís Bayona i Prats
Cap del Servei de Monuments de la Diputació de Girona
Carme Gallo Baratas
Historiadora de l'art de la Secció d'Inspecció Tècnica

Gestió: M. José Ruíz Ortega
Secció d'Inspecció Tècnica

Planimetria: - Serveis Territorials de Girona
- Ajuntament de Besalú

Fotografies: Lluís Bayona i Prats
Cap del Servei de Monuments de la Diputació de Girona

Barcelona, setembre de 1997
/em